

5.111 Ders Özeti #12

Bugün için okuma: Bölüm 2.9 (3. Baskıda 2.10) , Bölüm 2.10 (3. Baskıda 2.11), Bölüm 2.11 (3. Baskıda 2.12), Bölüm 2.3 (3. Baskıda 2.1), Bölüm 2.12 (3. Baskıda 2.13).

Ders #13 için okuma: Bölüm 3.1 (3. ve 4. Baskıda) – Temel VSEPR Modeli, Bölüm 3.2 (3. ve 4. Baskıda) – Merkez Atom Üzerinde Yalın Çiftler.

Konular: I. Oktet kuralından sapmalar

Durum 1. Tek sayılı değerlik elektronları

Durum 2. Oktet boşluğu olan moleküller

Durum 3. Değerlik kabuğu genişlemesi

II. İyonik bağlar

III. Polar kovalent bağlar ve polar moleküller

I. OKTET KURALINDAN SAPMALAR

Durum 1. Tek sayılı değerlik elektronları

Tek sayılı **değerlik** elektronları içeren moleküllerde, molekül içinde her bir atomun oktete sahip olması mümkün değildir, çünkü oktet kuralı _____ elektron ile tanımlanmıştır.

Örnek: CH₃

2) 3(1) + 4 = _____ değerlik elektronları

3) 3(2) + 8 = _____ oktet için gerekli elektronlar

4) 14 – 7 = _____ bağ elektronları

Radikal türler: _____ elektronlu moleküller.

Radikaller genellikle çok reaktiftir. Radikal türlerin reaktivliği ilginç (ve bazen zararlı) biyolojik etkilere neden olur.

Biyolojide serbest radikaller : bir paradoks

Serbest radikaller DNA'ya zarar verir.

- Oldukça reaktif oksijen radikalleri metabolizmanın yan ürünüdür ve DNA'ya zarar verirler.
- Sigara dumanı serbest radikal içerir. Akciğer hücrelerinde DNA'ya zarar verir ve kansere neden olur.

Antioksidanlar zengin yaban mersini

- Antioksidanlar (vitamin A, C ve E gibi) vücutta radikalleri "tuzaklayarak" DNA'ların zarar görmesini azaltır.

Serbest radikaller yaşamın temel unsurudur.

- Serbest radikaller hücre sinyal iletiminde görev alırlar (s.2' de NO örneğine bakınız)
- Bazı enzimler vücuttaki temel tepkimelerde serbest radikalleri kullanır.

Örneğin, ribonükleotit redüktaz (RNR) adı verilen protein, DNA sentezinde ve onarımında önemli bir adımı serbest radikalleri kullanarak katalizler.

Bazı radikaller daha kararlıdır. Örneğin, NO

NO   N   O

- 1) İskelet yapısını çiziniz.
- 2) $5 + 6 = 11$ değerlik elektronları
- 3) $8 + 8 = 16$ oktet için gereken elektron
- 4) $16 - 11 = \underline{\hspace{2cm}}$ bağ elektronları

 <p>Vazodilatasyon: kan damarının genişlemesi MIT açık ders materyalleri</p>	<p><i>Nitrik oksit, NO</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • İnsanlarda önemli bir hücre-sinyal iletim molekülüdür. • Hücre duvarlarından kolayca difüzenir ve kan damarlarındaki düz kasların gevşemesi için sinyal verir. Sonuçta damar genişler (vazodilatasyon) ve kan akışı artar. • NO radikali vücutta kısa yarı ömre sahiptir, bu durum onu komşu hücreler arasında ideal bir kurye molekül yapar. • NO'nun enzime bağlanmasını engelleyen ve sonuçta kan akışını arttıran şu ilaca aşına olabilirsiniz: _____
---	--

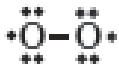
O₂ molekülünü düşünelim.

Beklentimiz nedir?   O   O

- 2) _____ tane değerlik elektronu
- 3) _____ tane oktet için gereken elektron
- 4) _____ tane bağ elektronu
- 5) Her bağ için iki elektron kullanın.
- 6) Geriye iki bağ elektronu kalır. İkili bağ yapın.
- 7) _____ tane değerlik elektronunu yalnız çift olarak kullanın.

Lewis yöntemi burada geçerli gibi görünüyor, fakat gerçekte O₂ _____ dir.

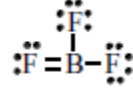

Molekül Orbital (MO) Teorisine ihtiyaç duyulur (Ders #14)

Durum 2. Oktet boşluğu bulunan moleküller

Bazı moleküller **tamamlanmamış** oktete sahip durumda kararlıdır. Grup 13 elementleri ____ ve ____ bu özelliğe sahiptir.

BF_3 molekülünü düşünün.

Önce, her atomun okteti sağlayabildiği Lewis yapısını yazalım.

- 2) $3 + 3(7) = \underline{\hspace{2cm}}$ tane değerlik elektronu
- 3) $8 + 3(8) = \underline{\hspace{2cm}}$ tane oktet için gerekli elektron
- 4) $32 - 24 = \underline{\hspace{2cm}}$ tane bağ elektronu
- 5) Her bağ için iki elektron kullanın.
- 6) $8 - 6 = 2$ fazladan bağ elektronu kalır.
- 7) $24 - 8 = 16$ -yalın çift elektronu
- 8) Formal yükleri hesaplayın.

$$\text{FY}_B = 3 - 0 - (\frac{1}{2})(8) = \mathbf{-1}$$

$$\text{FY}_{\text{FDB}} = 7 - \underline{\hspace{1cm}} - (\frac{1}{2})(\underline{\hspace{1cm}}) = \underline{\hspace{1cm}}$$

$$\text{FY}_F = 7 - \underline{\hspace{1cm}} - (\frac{1}{2})(\underline{\hspace{1cm}}) = \underline{\hspace{1cm}}$$

Fakat deneysel veriler her üç B-F bağının aynı uzunlukta, yani ____ bağ olduğunu göstermektedir.

$$\text{FY}_B = 3 - 0 - (\frac{1}{2})(6) = \mathbf{0}$$

$$\text{FY}_F = 7 - 6 - (\frac{1}{2})(2) = \mathbf{0}$$

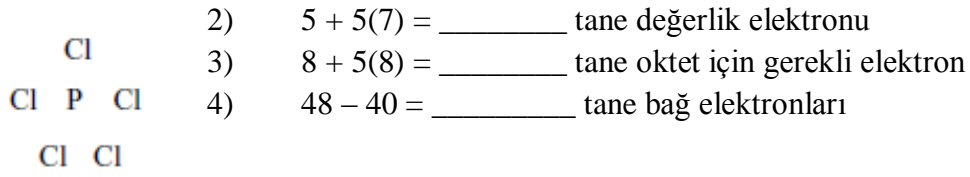
Bu formal yükler bu yapı için daha uygundur.

Durum 3. Değerlik kabuğu genişlemesi

$n \geq 3$ olan elementler boş ____ orbitallerine sahiptir, bu durum merkez atomun çevresine sekizden fazla elektronun yerleştirilebileceği anlamına gelir.

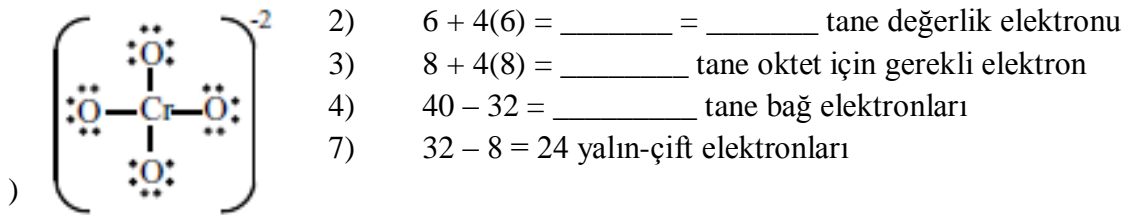
Genişlemiş değerlik kabukları, merkez atomun ____ olduğu ve O, F, Cl gibi oldukça elektronegatif ve küçük atomlara bağlandığı durumlarda görülür.

PCl₅ molekülünü düşünün.

Beş tane P-Cl bağı yapmak için, $\underline{\hspace{2cm}}$ tane değerlik elektronu gerekir. Bu nedenle $40 - 10 = 30$ tane yalnız çift elektronu

CrO₄²⁻ iyonunu düşünün.

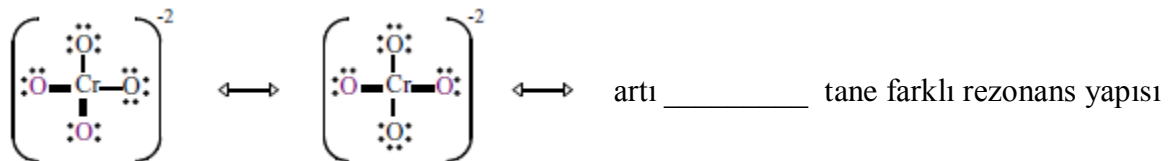
8) Formal yükü hesaplayın.

$$\text{FY}_{\text{Cr}} = 6 - 0 - (\frac{1}{2})(8) = +2$$

$$\text{FY}_{\text{O}} = 6 - 6 - (\frac{1}{2})(2) = -1$$

$$\text{Toplam yük} = 2 + 4(-1) = -2$$

Fakat deneysel olarak, Cr-O bağ uzunluğunun ve bağ kuvvetinin tek ve ikili bağ arasında olduğu gözlenmiştir!

$$\text{FY}_{\text{Cr}} = 6 - 0 - (\frac{1}{2})12 = \mathbf{0}$$

$$\text{FY}_{\text{ODB}} = 6 - 4 - (\frac{1}{2})4 = \mathbf{0}$$

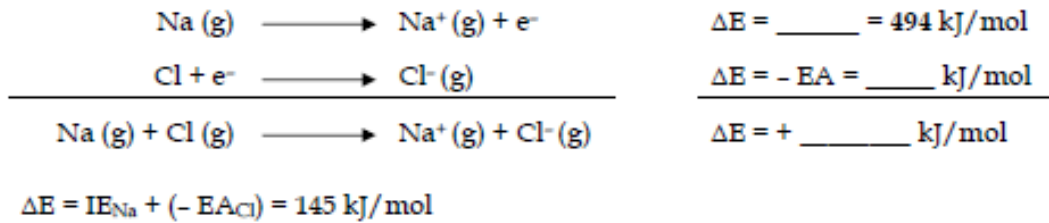
$$\text{FY}_{\text{O}} = 6 - 6 - (\frac{1}{2})2 = \mathbf{-1}$$

Cr etrafında değerlik kabuğu genişlemesi, daha _____ yük ayırımına neden olur. En kararlı yapı budur.

II. İYONİK BAĞLAR

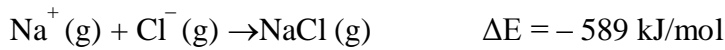
İyonik bağlarda bir veya daha fazla elektron iki atom arasında tamamen _____ olur. Anyon ve katyon arasındaki elektrostatik çekim iyonik bağı oluşturur.

Nötr atomlar Na ve Cl'dan NaCl'ün oluşumunu düşünelim.

Problem : $\text{Na (g)} + \text{Cl (g)} \Rightarrow \text{Na}^+ \text{(g)} + \text{Cl}^- \text{(g)}$ pozitif bir ΔE değerine sahiptir. Enerji _____ dir.

Çözüm : Coulomb çekimi

Tüm tepkimelerden sonra, enerjideki net değişim:

Zıt yüklü iyonlar arasında karşılıklı çekim, enerji açığa çıkarır. NaCl oluşumunda net enerji değişimi sonunda, enerjide **azalma** meydana gelir.

Coulomb çekim kuvvetini iki iyon arasındaki uzaklığa bağlı olarak hesaplayabiliriz (burada iyonlar nokta yükler olarak kabul edilir):

$$\boxed{U(r) = \frac{z_1 z_2 e^2}{4\pi \epsilon_0 r}} \quad \begin{array}{l} 2 \text{ farklı yük için,} \\ Z = \text{iyonlardaki yük sayısı} \end{array}$$

e = elektron üzerindeki yükün mutlak değeri ($1.602 \times 10^{-19} \text{ C}$)

Na^+ ve Cl^- için $U(r)$ değerini hesaplayın. NaCl' nin bağ uzunluğu (r) = 2.36 Å.

$$U(r) = \frac{(\quad)(\quad)}{4\pi(8.854 \times 10^{-12} \text{ C}^2\text{J}^{-1}\text{m}^{-1})(\quad)} =$$

kJ/mol değerine çevirin.

$$U(r) = -9.774 \times 10^{-19} \text{ J} \times \underline{\hspace{2cm}} \times \underline{\hspace{2cm}} =$$

Basit iyonik model öngörüsü: $\Delta E = -\Delta E_d = -444 \text{ kJ/mol}$

Deneyisel ölçüm: $\Delta E = -\Delta E_d = -411 \text{ kJ/mol}$

Deneyisel ve teorik değer arasındaki fark, aşağıdaki varsayımlardan kaynaklanır:

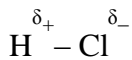
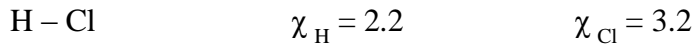
- İtme etkileşimleri ihmal edilmiştir. Sonuç: deneysel değerden daha $\underline{\hspace{2cm}}$ ΔE_d
- Na^+ ve Cl^- $\underline{\hspace{2cm}}$ olarak kabul edilmiştir.
- Kuantum mekaniği ihmal edilmiştir.

Bu basit model sadece iyonik karakteri yüksek bağlara uygulanabilir.

III: POLAR KOVALENT BAĞLAR

Tamamen- iyonik ve tamamen-kovalent bağ iki ekstrem bağ türüdür. Gerçekte, pek çok bağ bu iki durum arasındadır. **Polar kovalent bağ** elektronegatiflikleri (χ) farklı iki atom arasındaki elektronların $\underline{\hspace{2cm}}$ paylaşımı ile oluşur.

H-Cl' ye karşı H-H molekülünü düşünelim. (Pauling elektronegatiflik değerleri aşağıda verilmektedir.)

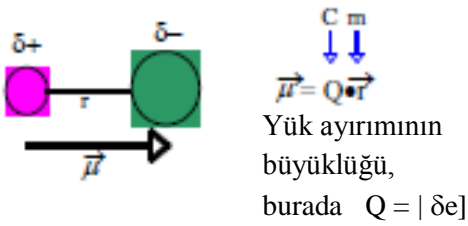
Burada, δ asimetrik olarak dağılmış tam bir yükün(e) fraksiyonudur.

H - H H_2 "tam" bir kovalent bağa sahiptir, $\delta = 0$.

Dipol moment

Belli bir uzaklık ile birbirinden ayrılmış iki farklı yük, yani asimetrik yük dağılımı elektrik dipolü oluşturur.

Yük ayrımı dipol moment ($\vec{\mu}$) ile tanımlanır ve ölçülür.

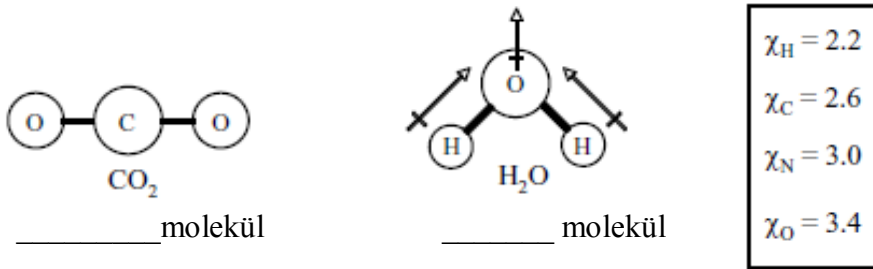

Dipol moment, $C \cdot m$ veya Debye birimi ile ölçülür

$$1 \text{ Debye} = 1 \text{ D} = 3.336 \times 10^{-30} \text{ C} \cdot m$$

Kimyada, polar bağlarda, ok pozitif yükten negatif yüke doğru gösterilir.

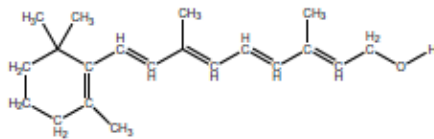
Polar moleküller sıfırdan farklı net dipol momente sahiptir.

Büyük organik moleküllerde ve biyomoleküllerde, protein gibi, molekül içinde çok sayıda polar grup olduğu bilinmektedir.

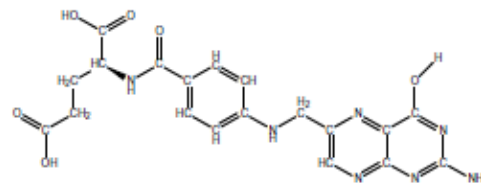
Örneğin, A vitamini ile B9 vitaminini karşılaştıralım.

Hangi vitamin daha çok sayıda polar bağ içerir? Vitamin _____

Vitamin A

_____ çözünür

Vitamin B9 (_____)

_____ çözünür